SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:602

av Amanda Thonander m.fl. (M)

Nationell strategi mot stranderosion

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi mot stranderosion med en tydligare ansvarsfördelning mellan staten, kommunerna och övriga berörda aktörer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inkludera stranderosion i statens långsiktiga kustskyddsarbete och genomföra en nationell kartläggning av särskilt erosionsutsatta kuststräckor och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att samordna och förenkla tillståndsprövningen för sandutvinning och strandfodring och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa långsiktiga tillstånd för återkommande strandfodring inom ramen för fastställda kustvårdsprogram och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur det statliga stödet till förebyggande åtgärder mot naturolyckor kan omfatta återkommande naturbaserade kustskyddsåtgärder och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att reducera eller avskaffa statens avgifter för sandutvinning när sanden används för samhällsnyttiga och miljömässigt godtagbara erosionsskyddsåtgärder och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla nationella principer för samhällsekonomisk bedömning av kustskyddsåtgärder och pröva nya former för samordnat erosionsskydd, med Skåne som pilotregion, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Stranderosion är ett växande problem längs delar av Sveriges kust. När sand och jord transporteras bort av vågor och strömmar riskerar mark att gå förlorad och bostäder, infrastruktur och andra samhällsvärden att skadas. Stigande havsnivåer och stormar riskerar att förvärra utvecklingen.

Problemet är särskilt påtagligt i Skåne, där flera kommuner under lång tid har arbetat med att skydda erosionsutsatta kuststräckor. Samtidigt är stranderosion en nationell angelägenhet som berör fler delar av landet.

Ansvaret för kustskydd är i dag fördelat mellan kommuner, fastighetsägare och flera statliga myndigheter. Kommunerna ansvarar för stora delar av den lokala planeringen men saknar ofta tillräckliga ekonomiska och administrativa förutsättningar för att genomföra långsiktiga skyddsåtgärder. Erosionen följer dessutom inte kommungränser, vilket ställer krav på samordning.

Sverige behöver en nationell strategi som tydliggör ansvarsfördelningen, förbättrar riskkartläggningen och skapar bättre förutsättningar för förebyggande åtgärder.

Klimatanpassningsutredningen behöver kompletteras

I betänkandet Bättre förutsättningar för klimatanpassning (SOU 2025:51) föreslås bland annat att staten ska ta ett större ansvar för att skydda vissa kuststräckor mot översvämningar från havet.

Utredningen är ett välkommet steg på vägen, men den är otillräcklig när det gäller åtgärder för att lösa problemet med stranderosion. Erosion och översvämning är närliggande men skilda problem som delvis kräver olika åtgärder. Skydd mot höga vattennivåer förhindrar inte nödvändigtvis att mark försvinner till följd av erosion.

Denna brist har uppmärksammats av flera remissinstanser. Statens geotekniska institut (SGI) och Sveriges geologiska undersökning (SGU) har framhållit behovet av att inkludera erosionsrisker i statens kustskyddsarbete. Även Länsstyrelsen i Skåne och Ystads kommun har efterfrågat ett bredare perspektiv som omfattar både översvämning och erosion.

Klimatanpassningsutredningens förslag bör därför kompletteras med en nationell strategi mot stranderosion. Strategin bör omfatta en nationell riskkartläggning, tydliga prioriteringar kring särskilt utsatta kuststräckor och en ansvarsfördelning mellan stat, kommun och övriga berörda aktörer.

Förenkla tillståndsprocesserna för strandfodring

Strandfodring innebär att sand tillförs en erosionsutsatt strand för att återställa marken eller förebygga framtida erosion. Metoden har bland annat använts i Ystad och kan vara ett alternativ till permanenta skyddskonstruktioner.

Tillståndsprocesserna är emellertid komplicerade. När sand hämtas från havsbotten kan projektet kräva prövning enligt både miljöbalken och kontinentalsockellagen. Kommuner kan därmed behöva hantera flera parallella tillståndsprocesser och omfattande utredningskrav innan åtgärderna kan genomföras.

Ystads kommuns arbete med att förnya tillstånd för sandutvinning och strandfodring visar hur tids- och resurskrävande processen kan vara. Regeringen bör se över möjligheterna att samordna prövningarna och förenkla tillståndsprocesserna.

Strandfodring behöver dessutom ofta upprepas för att behålla sin skyddande funktion. Det bör därför undersökas om långsiktiga tillstånd kan ges inom ramen för fastställda kustvårdsprogram, där upprepad strandfodring godkänns på förhand.

Förbättra finansieringen av förebyggande kustskydd

Kommuner kan i dag få statligt bidrag för förebyggande åtgärder mot bland annat erosion. Bidraget kan uppgå till högst 60 procent av de bidragsberättigade kostnaderna.

Däremot lämnas inte bidrag till vanligt underhåll. Det kan missgynna naturbaserade skyddsåtgärder som strandfodring, där återkommande insatser är en förutsättning för att skyddet ska fungera långsiktigt.

Risken är att dagens finansieringssystem gynnar permanenta konstruktioner framför naturbaserade lösningar, även när de senare är mer kostnadseffektiva eller bättre anpassade till de lokala förutsättningarna.

Regeringen bör därför se över hur statsbidraget kan utformas så att även planerade, återkommande förebyggande åtgärder inom långsiktiga kustvårdsprogram kan omfattas. Finansieringen bör utgå från skyddets funktion och samhällsekonomiska nytta, inte från vilken teknisk metod som används.

En ytterligare kostnad är den ersättning som staten kan ta ut för sand som utvinns från havsbotten.

När sanden används för att skydda befintlig bebyggelse, infrastruktur och andra samhällsvärden finns det skäl att se över om denna ersättning är motiverad. Regeringen bör därför undersöka möjligheten att reducera eller avskaffa avgiften vid samhällsnyttig strandfodring, utan att förändra kraven på miljöprövning.

Samhällsekonomisk nytta och Skåne som pilotregion

Förebyggande kustskydd kan innebära betydande ekonomiska investeringar, men kostnaderna för att inte agera kan bli ännu större. När mark och infrastruktur skadas eller går förlorad kan det medföra omfattande kostnader för både enskilda och det offentliga.

Det behövs därför gemensamma nationella principer för att bedöma den samhällsekonomiska nyttan av olika kustskyddsåtgärder. Bedömningarna bör väga in såväl investeringskostnader som långsiktigt underhåll, förväntade skador, miljöpåverkan och effekter på angränsande kuststräckor.

Skåne, där flera kommuner har lång erfarenhet av erosionsskydd, skulle kunna fungera som pilotregion för att utveckla och pröva nya arbetssätt. Det kan exempelvis handla om samordnade tillståndsprocesser, långsiktiga kustvårdsprogram och gemensam planering mellan kommuner.

Erfarenheterna bör därefter kunna användas för att utveckla nationella riktlinjer och metoder.

Amanda Thonander (M)

Boriana Åberg (M)

Tony Rahm (M)

Alexander Svensson (M)

Daniel Lyckestam (M)

Edmir Mehmeti (M)

Peter Ollén (M)

Mats Sander (M)

Lars Johnsson (M)